

ATTUNDA TINGSRÄTT

Ni skall/Ni får

senast **2008-07-18**
inge skriftligt yttrande i två exemplar

Jan Bengtsson

YTTRANDE

Datum
2008-06-26

Dnr
3038-07-45

Attunda tingsrätt
Kansli Sollentuna, enhet 1
Box 940
191 29 SOLLENTUNA

ATTUNDA TINGSRÄTT

Ink.

2008-06-27

Akt. **1 3798-07**

Aktbil. **119**

Mål nr T 3798-07; Teet Härm och Thomas Allgén ./ staten genom Justitiekanslern angående fordran på skadestånd

Inledning

Staten har genom aktbil. 117 förelagts att inkomma med bevisuppgift samt synpunkter på planeringen av huvudförhandlingen. Som framgår i det följande framför staten även en invändning om jäv samt vissa synpunkter på kärandenas bevisuppgift (aktbil. 104).

Invändning om jäv

Staten har inte tillåtit att överklaga mellandomen i målet och utvecklar därför inte nu sina synpunkter på domen. Emellertid föranleder det som tingsrätten har uttalat i domskälen om utgångspunkterna för prövningen av målet staten att göra en invändning om jäv mot rådmannen Nils Hedström.

Målet är en skadeståndsprocess. När staten uppträder som part i ett sådant mål har den samma ställning som vilken annan part i en dispositiv tvistemålsprocess som helst, med de skyldigheter och rättigheter inför domstolen som detta medför. Ramen för statens talan – och domstolens bedömning därav – följer av tillämpliga civilrättsliga regler samt den processuella regleringen i rättegångsbalken. Mellandomen avsåg en prövning av en ordinär preskriptionsinvändning, som varje svarande i ett skadeståndsmål har rätt att framställa och få bedömd utan hinder av ovidkommande hänsyn till parternas person eller deras förmodade bevekelsegrunder för att föra processen.

Nils Hedström har emellertid genom mellandomen gett uttryck för åsikten att parterna i målet inte har rätt att processa på lika villkor. Med synsättet att en civilrättslig invändning – preskription – utgör en myndighetsåtgärd mot kärandena (domen s. 30 f.), varmed torde följa de restriktioner som är förknippade med myndighetsutövning, begränsas uppenbart statens möjligheter att få gehör för sådana invändningar som utan vidare är tillåtna för andra parter i tvistemål. Åsikten åtföljs i domen av påståendet att kärandena har en ”grundläggande rättighet” att framställa sina skadeståndsanspråk, vilken staten – genom den enligt tingsrätten otillåtna ”myndighetsåtgärden” – försöker hindra. Nils Hedströms åsikt om parternas olika villkor att föra processen är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet.

Därutöver innehåller mellandomen uttalanden som inte tar sikte primärt på parternas påståenden och invändningar i processen utan på parternas bevekelsegrunder för dessa. Dessa uttalanden måste uppfattas som sympatyttringar för kändenas sak, medan staten har tillskrivits oegentliga avsikter med sin. Sålunda uttalas i mellandomen (s. 31) att processen utgör ”ett av flera förtvivalade försök från läkarna att rentvå sig från [...] oerhörda anklagelser” (vilket för övrigt knappast är en aspekt som domstolen har att tillgodose inom ramen för ett dispositivt tvistemål), medan staten ”försöker förstå läkarnas möjligheter” därtill, vilket skulle utgöra ”ett allvarligt ingrepp i läkarnas rättssfär”. Vidare anges i domen att staten eftersträvar att ”rycka undan läkarnas förutsättningar för att kunna erhålla skadestånd” och hindra deras försök att visa att de är oskyldiga. Mot denna bakgrund uttalas att statens invändning saknar stöd i ”etiska och moraliska skäl” och att statens (av tingsrätten förmodade) skäl för preskriptionsinvändningen är föga beaktansvärda.

De nämnda hänsynen till parternas av tingsrätten antagna avsikter med processen samt – mot bakgrund av dessa – åsikten om det bl.a. omoraliska att göra en invändning mot kändenas talan ger uttryck för att de i förhållande till staten bör ha en särställning i processen.

Sammantagna är även de nämnda avsnitten i domen sådana att de är ägnade att rubba förtroendet för Nils Hedströms opartiskhet. Han bör därför inte delta i den fortsatta handläggningen av målet.

Kändenas talan

Staten har ett flertal gånger tidigare under rättegången framhållit att det inte har klarlagts vilka enskilda fel och försummelser som kändena i skadeståndshänseende lägger staten till last. Det förtjänar att påpekas att kändena enligt deras senaste inlaga (aktbil. 104 s. 2) alltjämt synes göra gällande ett antal rättsfakta, oklart vilka, utöver den uppräknade i detta avseende som tingsrätten för egen del gjorde i mellandomen. En del av dessa synes vidare vara nya i förhållande till vad som har förekommit tidigare under målets handläggning.

Planeringen av huvudförhandlingen

Kändena har vävt samman sin bevisuppgift med en föreslagen plan för huvudförhandlingen. Det framgår att deras avsikt är att deras sakframställning ska göras bitvis och sålunda löpa över i princip hela huvudförhandlingen samt interfolieras med att deras bevisning, såväl den muntliga som skriftliga, läggs fram. Staten anser att det helt saknas skäl att i målet avvika från den gängse utformningen av en huvudförhandling i tvistemål, vilken framgår av rättegångsbalken och är avpassad för att på bästa sätt tillgodose att processen blir ändamålsenlig och erbjuder parterna lika processvillkor. Parterna bör alltså var för sig hålla inledande sakframställningar. När dessa har hållits bör först bevisupptagningen äga rum, därefter parternas slutanföran-

den. Vad beträffar ordningen på den muntliga bevisningen bör partsförhör i vanlig ordning föregå övriga förhör.

Staten har därutöver för närvarande inte några närmare synpunkter på huvudförhandlingens utformning eller den av kändena uppgivna tidsåtgången för denna med beaktande av deras åberopade bevisning.

Staten påkallar att rätten vid huvudförhandlingen består av tre domare.

Synpunkter på kändenas bevisuppgift

Allmänt

Efter att ha gått igenom kändenas bevisuppgift finner staten att ett flertal av de erbjudna bevisen i olika avseenden kan ifrågasättas. Dessa ifrågasättanden är nödvändiga, eftersom det är angeläget att det redan mycket omfattande målet inte i onödan utvidgas ytterligare eller kretsar kring sådant som i egentlig mening inte hör till frågan om statens skadeståndsansvar. Med dessa utgångspunkter är staten nödgad att yrka att viss av den åberopade bevisningen avvisas. I syfte att hålla antalet preliminärfrågor i målet nere begränsar staten yrkandena om avvisning till den bevisning som uppenbart inte bör tillåtas. Det gäller primärt muntlig bevisning, eftersom sådan är av kostnadskrävande slag och skapar olägenheter även för de åberopade förhörspersonerna.

Det bör framhållas att godtagbara bevisteman saknas för en stor del av bevisningen, även sådan bevisning som inte omfattas av statens uttryckliga avvisningsyrkande nedan.

Staten konstaterar att bevisuppgiften innehåller ett flertal hänvisningar till avsnitt i kändens stämningsansökning, deras senaste ansökan i Regeringsrätten om resning och andra skrifter upprättade av deras ombud. Detta är handlingar som i princip enbart innehåller kändenas egna åsikter om bl.a. skadestånds- och resningsfrågorna, varför staten tolkar hänvisningarna som att dessa handlingar inte åberopas som bevisning utan enbart illustrerar vilka avsnitt i den kommande sakframställningen som den egentliga bevisningen i målet hänför sig till. I sammanhanget erinrar staten om bestämmelsen i 43 kap. 7 § tredje stycket rättegångsbalken.

Att ett eventuellt vittnes uppgifter föredras av kändenas ombud i stället för att vittnet hörs personligen är inte godtagbart (jfr s. 10 i bevisuppgiften angående Margaretha Ahl).

Vidare har kändena valt att åberopa förhör med fem personer som partsakkunniga. En partsakkunnig ska, i likhet med en domstolssakkunnig, avge ett skriftligt utlåtande i målet (40 kap. 7 § andra stycket och 19 § rättegångsbalken). Staten utgår därför ifrån att de sakkunniga avser att ge in sådana yttranden i målet, eventuellt genom kändenas försorg. Detta medför naturligtvis inte några problem, eftersom ett uppdrag som partsakkunnig

förutsätter att den anlitade frivilligt ställer upp för uppdraget. Flera av de åberopade sakkunniga synes för övrigt ha varit inblandade i de rättsliga förfarandena rörande kändena, varför vissa inslag i förhören med dem torde komma att utgöra vittnesförhör. Det gäller Bo Wide (jfr stämningsansökan s. 23 f.), Jan Olsson (jfr stämningsansökan s. 42) och Bertil Salin (jfr stämningsansökan s. 72 med hänvisningar). Som framgår nedan menar staten att förhören med Bo Wide, Bertil Salin och Nils Wiklund, som samtliga har åberopats som partssakkunniga, bör avvisas.

Avvisningsyrkanden

Staten yrkar att följande bevisning med stöd av 35 kap. 7 § rättegångsbalken avvisas.

a. förhöret med Bo Wide (s. 3 f. i bevisuppgiften)

Målet handlar om statens skadeståndsansvar med anledning av åtgärder till följd av det förmodade mordet på Catrine da Costa. Eventuella misstankar mot Teet Härm om att han skulle ha mördat Anne-Cathrine Härm faller utanför målet. Den omständighet som ska bevisas – att Teet Härm inte hade något brottsligt att skaffa med dödsfallet – synes vara utan betydelse för frågan om statens skadeståndsansvar.

b. förhöret med Henning Sjöström (s. 4 i bevisuppgiften)

Det är ostridigt att Teet Härm greps på sin arbetsplats så som är beskrivet på s. 27 i stämningsansökan. Att saken fick stort utrymme i media får närmast anses notoriskt. I vad mån detta ”har förstört Teet Härms liv” samt betydelsen i så fall därav för statens skadeståndsansvar torde vara frågor som rätten kan ta ställning till utan hörande av Henning Sjöström, som inte ens var närvarande vid gripandet. Bevisningen är inte erforderlig.

c. förhören med Bertil Salin och Nils Wiklund (s. 6 i bevisuppgiften)

Dessa personer är åberopade att som sakkunniga höras om riktigheten av kändenas analys av vissa vittnesförhör som åberopades mot kändena i brottmåls- och deslegitimeringsprocessen. Oavsett vilka åsikter som de har om bevisningen är dock frågan i målet hur bevisningen värderades av berörda beslutsfattare, bl.a. ett antal domare, under brottmåls- och deslegitimeringsprocessen mot kändena mot bakgrund av de förutsättningar som då förelåg för bevisvärderingen. Det ligger klart närmare till hands att kändena, sakframställningsvis eller pläderingsvis, framför sina påståenden om vittnesförhören och överlåter till rätten att pröva kändenas åsikter i dessa frågor. Enligt statens mening är det är det uppenbart att bevisningen skulle bli utan verkan.

d. förhören med Per Åke Larsson och Bengt Wingqvist (s. 8 i bevisuppgiften)

Bevistemat synes vara att vittnena ska höras om "hur de felaktiga bedömningarna kunde uppkomma". Detta bevistema är så oprecist att det inte framgår vad som ska styrkas med bevisningen. Staten utgår ifrån att kändena inkommer med ett mer preciserat bevistema. I annat fall bör bevisningen avvisas.

e. förhöret med Lars-Erik Tillinger (s. 9 f. i bevisuppgiften)

Det abstrakta bevistemat är att Socialstyrelsen agerande och Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds (HSAN) beslut, som grundades på Stockholms tingsrätts domskäl, utgjorde ett "politiserat justitiemord". Lydelsen av HSAN:s beslut är inte stridig i målet. Att avgöra huruvida beslutet utgjorde ett justitiemord eller inte torde vara en bedömningsfråga som inte fordrar vittnesbevisning. Det måste därför starkt ifrågasättas om förhöret inte bör avvisas.

Vidare bör det framhållas att processen i HSAN synes sakna någon närmare relevans för statens skadeståndsskyldighet i målet, eftersom dess avgörande inte vann laga kraft mot kändena utan överklagades. Kammarrätten i Stockholm nådde vid den prövningen ett annat, för kändena förmånligt, slut.

f. förhöret med Rune Hedin samt viss skriftlig bevisning (s. 12 i bevisuppgiften)

Regeringsrättens åtgärder och beslut åberopas inte som fel eller försummelser till stöd för skadeståndstalan (se bevisuppgiften s. 12). Vad som i stället läggs staten till last är Socialstyrelsens åtgärder, främst dess underlåtenhet att ansöka om resning till förmån för läkarna. Det ter sig tämligen långsökt att likväl föra bevisning om att Regeringsrättens åtgärder och dess beslut var felaktiga, "som ett bevisfaktum för att Socialstyrelsen borde ha ansökt om resning" (s. 12 i bevisuppgiften). Rune Hedins åtgärder i Regeringsrätten torde ha obefintligt värde för hur Socialstyrelsen borde agera. Vittnesförhöret samt därtill hörande skriftlig bevisning synes ha som enda syfte att låta huvudförhandlingen handla om jämväl Regeringsrättens enligt kändenas mening felaktiga beslut. Bevisningen bör avvisas, då den saknar betydelse i målet.

g. förhören med Nils Blom och Kjell Asplund (s. 13 i bevisuppgiften)

Det får i målet betraktas som tämligen långsökt att anse att Socialstyrelsen skulle ha en förpliktelse att ansöka om resning till förmån för kändena eller att medge deras resningsansökningar. Oavsett vilken inställning som Socialstyrelsen har i resningsfrågan så står det kändena fritt att själva ge in resningsansökningar till Regeringsrätten, som torde fatta det beslut med

anledning därav som Regeringsrätten anser är korrekt, alldeles oavsett vilken Socialstyrelsens inställning är.

Vidare är det ostridigt i målet att Socialstyrelsen inte har ansökt om resning och att den inte har medgett kändenas hittills gjorda resningsansökningar.

Under angivna förhållanden och med det angivna bevis temat är det svårt att se att förhören med Nils Blom och Kjell Asplund skulle ha någon verkan i målet. Sammantaget med att något egentligt bevis tema inte har angetts för förhören leder det anförda till att förhören bör avvisas.

h. förhöret med Karin Palmgren Goohe (s. 14 i bevisuppgiften)

Justitiekanslerns åtgärder och beslut åberopas inte som fel eller försummelser till stöd för skadeståndstalan (se bevisuppgiften s. 13). Med anledning av att kändena vid ett flertal tillfällen under förberedelsen likväl har återkommit till omständigheter hänförliga till tillsynsärenden hos Justitiekanslern har staten påtalat att detta faller utanför skadeståndprocessen. Det ter sig tämligen långsökt att föra bevisning om att Justitiekanslerns handläggning av ett tillsynsärende "som ett bevis faktum för Socialstyrelsens försumlighet att inte agera till läkarnas förmån" (s. 13 i bevisuppgiften, jfr s. 2 i densamma). Vittnesförhöret med Karin Palmgren Goohe synes ha som enda syfte att låta huvudförhandlingen handla om jämväl Justitiekanslerns enligt kändenas mening felaktiga åtgärder. Vilken betydelse för kändenas talan som den omständighet som enligt s. 14 i bevisuppgiften ska styrkas har kan starkt ifrågasättas. Under alla omständigheter synes förhöret inte ha något samband med detta bevis tema. Bevisningen bör avvisas, då den saknar betydelse i målet.

Statens bevisuppgift

Allmänt

Det är kändena som har bevisbördan för de omständigheter som de menar grundar skadeståndsansvar för staten. Statens bevisning är avsedd att vederlägga kändenas påståenden om att skadeståndsgrundade fel och försummelser har förekommit. Bevisningen riktar in sig på de åtgärder och beslut under 1984-1991 som – så som staten har uppfattat kändenas talan – får anses vara centrala för skadeståndsanspråket. Det gäller de viktigaste besluten och åtgärderna under förundersökningen, de domar som markerade slutet på brottmåls- och deslegitimeringsprocessen, samt de bedömningar av utredningen som låg bakom dessa beslut, åtgärder och domar.

Muntlig bevisning

Staten åberopar följande muntliga bevisning.

a. vittnesförhör med f.d. chefsåklagaren Anders Helin

Anders Helin var förundersökningsledare från 1987 men var även dessförinnan, i egenskap av dåvarande (numera avlidne) förundersökningsledaren Torsten Wolffs chef, insatt i förundersökningen. Vidare var Anders Helin en av de åklagare som drev åtalet mot kändarna i tingsrätten. Anders Helin ska höras om förundersökningen samt den därpå följande brottmålsrättegången. Förhöret ska särskilt avse de beslut som fattades och de åtgärder i övrigt som vidtogs under förundersökningen och rättegången samt den bedömning som Anders Helin vid tiden för åtgärderna och beslutet gjorde av utredningsläget och den utredning som då hade framkommit genom förundersökningen.

Med förhöret ska styrkas att förundersökningen bedrevs på ett godtagbart sätt. Därvid ska särskilt styrkas att de beslut som fattades och de åtgärder som vidtogs av polis och åklagare under och efter förundersökningen och som berörde kändarna var övervägda samt påkallade och vederbörligen grundade utifrån den värdering av utredningen som polis och åklagare då gjorde. Bland dessa beslut och åtgärder märks särskilt beslutet att inleda och återuppta förundersökningen mot kändarna, de förhör som hölls, beslutet om frihetsberövanden och straffprocessuella tvångsmedel i övrigt såsom husrannsakan, beslag och dylikt samt beslutet att väcka och driva åtalet mot kändarna.

Med förhöret ska också styrkas att polis och åklagare beredde kändarnas försvarare möjlighet att fullt ut utföra deras arbetsuppgifter, bland annat genom att ge dem erforderlig insyn i utredningen.

Anders Helin har adressen Anna Sandströms Gata 18, 2 tr, 129 52 Hägersten.

b. vittnesförhör med f.d. justitierådet Ingegerd Westlander

Dåvarande chefsrådmannen Ingegerd Westlander var en av de två lagfarna domare vid Stockholms tingsrätt som deltog vid den huvudförhandling som ledde fram till Stockholms tingsrätts dom den 8 juli 1988. Hon ska höras om rättegången i tingsrätten.

Med förhöret ska styrkas att rättegången genomfördes på ett korrekt sätt samt att tingsrätten gjorde en oberoende och samvetsgrann prövning av åtalet och utredningen i målet. Vidare ska med förhöret styrkas att de uttalanden och slutsatser som förekommer i brottmålsdomen var befogade utifrån de bedömningar som tingsrätten sålunda gjorde.

Den sekretess som enligt 12 kap. 5 § första stycket 2 sekretesslagen (1980:100) föreligger för vad som har förekommit under en domstols överläggning samt den tystnadsplikt som är förenad med denna viker för vittnesplikten (jfr 36 kap. 5 § rättegångsbalken). Det är likväl statens strävan att

under förhöret i möjligaste mån undvika frågor som kommer i strid med grunderna för den nämnda sekretessbestämmelsen.

Ingerd Westlander har adressen Kristinavägen 4, 131 50 Saltsjö-Duvnäs.

c. vittnesförhör med f.d. kammarrättslagmannen Peter Wennerholm

Peter Wennerholm var ordförande vid den huvudförhandling som ledde fram till Kammarrätten i Stockholms dom den 31 maj 1991. Han ska höras om rättegången i kammarrätten.

Med förhöret ska styrkas att rättegången genomfördes på ett korrekt sätt samt att kammarrätten gjorde en oberoende och samvetsgrann prövning av de framställda yrkandena och utredningen i målet. Vidare ska med förhöret styrkas att de uttalanden och slutsatser som förekommer i kammarrättens dom var befogade utifrån de bedömningar som kammarrätten sålunda gjorde.

Staten avser att även vid detta förhör i görligaste mån beakta den ovan nämnda bestämmelsen i sekretesslagen.

Peter Wennerholm har adressen Lerduvestigen 3, 181 46 Lidingö.

Skriftlig bevisning

Staten åberopar Stockholms tingsrätts brottmålsdom (bilaga 13 till stämningsansökan) och Kammarrätten i Stockholms andra dom (bilaga 20 till stämningsansökan) till styrkande av att de uttalanden och slutsatser som domarna innehåller var befogade utifrån de bedömningar av utredningen i respektive domstol som domstolarna gjorde.

Fullmakt m.m.

Eftersom det nuvarande ombudet Magnus Hermansson inom kort avslutar sin anställning hos Justitiekanslern för att tillträda en annan tjänst kommer statens talan efter den 18 juli 2008 att föras av f.d. chefsrådmannen Ingvar Gunnarson. Till och med den nämnda dagen kvarstår emellertid Magnus Hermansson som ombud.

Ingvar Gunnarson lämnas härmed fullmakt att efter den 18 juli 2008 företräda staten genom Justitiekanslern i målet vid tingsrätten.

Ingvar Gunnarson har adressen Måsvägen 14 A, 183 57 Täby.

På Justitiekanslerns vägnar

Håkan Rustand

Magnus Hermansson